International Research Journal of Human Resource and Social Sciences
ISSN(O): (2349-4085) ISSN(P): (2394-4218)
Impact Factor 7.924 Volume 11, Issue 04, April 2024
Website- www.aarf.asia, **Email** : editoraarf@gmail.com

उच्च माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांच्या कुटुंबाच्या आकाराचा आणि लिंगभेदाचा शैक्षणिक संपादणूकीवर होणारा परिणाम

नीलिमा जगन्नाथ पाटील ,संशोधक विद्यार्थीमुंबई ,महिला विद्यापीठ .टी.डी.एन.एस ,
डॉ ,देवरे .व्ही .के .संशोधन मार्गदर्शकमुंबई ,महिला विद्यापीठ .टी.डी.एन.एस ,

सारांश

आजची शिक्षणप्रक्रिया ही विद्यार्थी केंद्रित आहेशालेय ,अध्यापन पद्धती ,अभ्यासक्रम ,शिक्षण प्रक्रिया . शैक्षणिक उद्दिष्टे आणि इतर सर्व शैक्षणिक प्रक्रियेशी निगडीत घटक हे विद्यार्थ्यांना केंद्रित ठेऊन ,वातावरण अर्थातच विद्यार्थ्याचा सर्वां .निश्चित केले जातातगीण विकास हे शिक्षणाचे प्रमुख उद्दिष्ट आहेअसे असले तरी . असे अनेक घटक बाह्य स्तरावर असतात हे विद्यार्थ्यांच्या अध्ययन क्षमता आणि ग्रहणक्षमतेवर सातत्याने विशेष करून कुटूंब व्यवस्थेला .भारत मोठी संस्कृती व परंपरा असलेला देश आहे .परिणाम करीत असतात विशेष महत्व आहे ,चालीरीती ,त्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या विकासात कुटूंब व्यवस्था आणि कौटुंबिक संस्कार . त्यांचा शैक्षणिक दर्जा हे सर्व घटक अत्यंत प्रभावीपणे ,कुटुंबातील सदस्यांची विचारधारा ,कौटुंबिक पार्श्वभूमी त्यामुळे विद्यार्थ्यांचे शिक्षण आणि क .सतत परिणाम करीत असतातुटूंब व्यवस्था या दोन्ही बाबी समांतर सुरु असतात आणि प्रभाव विद्यार्थ्यावर टाकत असतात .प्रस्तुत लघु शोध निबंधात ग्रामीण भागातील उच्च इयत्ता अकरावीत शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या कुटुंबाच्या आकाराचा आणि लिंगभेदाचा त्यांच्या शैक्षणिक संपादणूकीवर काय परिणाम होतो याचा अभ्यास करण्यात आला आहे .

मुख्य संबोध: कुटुंबाचा आकार शैक्षणिक संपादणूक ,लिंगभेद ,

प्रस्तावना

विद्यार्थ्यांच्या संपादणूकीवर अनेक घटक प्रभाव टाकत असतातयात कुटुंबाचे आकारमान आणि . विशेष करून ग्रामीण आणि शहरी भागात याचे .लिंगभेद हे मोठ्या प्रमाणात परिणाम करणारे घटक आहेत शहरी भागात शिक्षणाचा प्रसार जास्त प्रमाणात झाला आह .वेगवेगळे परिणाम पहावयास मिळताते म्हणून कौटुंबिक स्तरावर घरातील सदस्य संख्येचा कुटुंबातील मुलांवर विशेष परिणाम होताना दिसत नाहीमात्र हे . आजही शहरात झोपडपट्टी व .मध्यमवर्ग आणि उच्चमध्यमवर्ग तसेच श्रीमंत वर्गाच्या बाबतीत म्हणता येते निम्नवर्ग यांचा विचार केला तर कुटुंबातील सदस्यसंख्या आणि त्यातही घरातील मुले आणि मुले यांच्या शिक्षणात भेद केला जातोतसेच ग्रामीण भागात तर आजही घरातील मुलांच्या शिक्षणाकडे अधिक लक्ष दिले . विशेष करून घरात जास्त .जाते तर मुलींच्या शिक्षणाकडे सहेतुक दुर्लक्ष केले जाते असेच चित्र जास्त दिसून येते मुले असतील आणि कौटुंबिक परिस्थिती सामान्य असेल तर सर्वात अगोदर मुलांच्या शिक्षणावर बोजा पडतो .

© Association of Academic Researchers and Faculties (AARF)
A Monthly Double-Blind Peer Reviewed Refereed Open Access International e-Journal - Included in the International Serial Directories.

यात प्राधान्याने मुलींच्या शिक्षणाचा बळी .शैक्षणिक खर्च कसा कमी करता येईल याचा विचार केला जातो मुलींचे शिक्षण जरी बंद केले जात नसले तरी आवश्यक सुविधा वेळेवर पुरविल्या ज .दिला जातोात नाहीत . मात्र मुलांचे शिक्षण व्यवस्थित पूर्ण करण्यावर जोर दिला जात .असे सर्वत्र मुलींच्या बाबतीत होताना दिसते .असतो

कुटुंबाचा आकार आणि परिवारातील सदस्यांचा लिंगभेदविषयक विचार हे घटक प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्षपणे कुटुंबातील मुले आणि मुली यांच्या शैक्षणिक विकासावर परिणाम करीत असतातशहरी आणि ग्रामीण भागत . विद्यार्थ्यांचे शिक्षण आणि .मात्र आजही हे प्रमाण आहे हेच चिंतनीय आहे .जास्त असू शकते-हे प्रमाण कमी परिवारातील सदस्य संख्या आणि त्यातही कौटुंबिक सामाजिक आणि सांस्कृतिक पार्श्वभूमी हे घटक विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणावर परिणाम करीत असतात .वयानुरूप विद्यार्थ्यांच्या वर्तनात अस्थिरता दिसून येते . "घरातील सतत शिक्षणविषयक सुविधा देणेविषयक धोरणमुलींच्या ,शिक्षणाकडे कधी लक्ष कधी दुर्लक्ष , इत्यादीच्या सततच्या होत असलेल्या या ,मुलांना अधिक महत्व देणे ,शिक्षणाला दुय्यम स्थानमानसिक ताण-त्याचे रूपांतर नैराश्यात होऊन काही अतिरेकी .उद्विग्न होऊ शकतोतणावामुळे विद्यार्थी मानसिक दृष्ट्या याचा नकारात्मक परिणाम विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक विकासावर .निर्णय घेण्याची शक्यता नाकारता येत नाही आणिसंपादणूकीवर होत असतो.

संशोधनाचे महत्त्व

1. आज सर्वत्र मुलांच्या शिक्षणाला विशेष महत्व दिले जातेमुलांचे शिषण म्हणजे खूप मोठी जबाबदारी पालक . त्यांची संपादणूक ,त्यांनी शैक्षणिक क्षेत्रात अधिकाधिक प्रगती करावी ,मुलांचे भविष्य उज्वल व्हावे .समजात वाढत राहावी इत्यादीसाठी कुटुंबातील सर्व सदस्य प्रयत्नरत असतातत्या दृष्टीने यात काही फरक दिसून येतो . .का हे समजल्यास एक वैचारिक दिशा मिळू शकते

2. मुलांच्या शैक्षणिक संपादणूकीवर लिंगभेदच आणि कुटुंबाच्या आकाराच्या परिणाम होतो याची जाणीव पालकांना झाल्यास त्याचे सकारात्मक परिणाम होऊ शकतात .

3. कुटुंबाच्या आकाराचा आणि लिंगभेदाचा परिणाम विद्यार्थ्यांवर होतो याची जाणीव झाल्यास पालक आपल्या वर्तनात सकारात्मक बदल करून मुलांना अधिकाधिक शैक्षणिक सुविधा देण्याचा प्रयत्न करू शकतात .

4. प्रसारमाध्यमे व त्यात महिलांचे सकारात्मक प्रतिनिधित्व करण्यासाठीचे नियम महत्वाचे आहेतल .ोकशाही समाजात पुरुष व स्त्रीयांमधील समानतेच्या महत्वाविषयी जी पुरुष व स्त्रियांच्या प्रचलित नकारात्मक रुढींना संबोधित करेल अशी मोहिम विकसित करणे महत्वाचे आहेतसेच मुले आणि मुली यांच्या शिक्षणविषयक . पुरुष समानतेचे तत्व रुजविणे महत्वपूर्ण-प्रगतीबरोबरच स्त्री आहे .

5. भारतीय समाजात कुटूंब व्यवस्थेला विशेष महत्व आहेत्यामुळे कुटूंब छोटे असो किंवा मोठे कुटुंबातील . असले तरी काही वेळा कुटूंब विस्कळीत .मुलांची काळजी घेणे सर्वच सदस्य आपली जबाबदारी समजतात असेल तर मुलांच्या भावनांच्या विचार केला जात नाही, त्यांना भावनिक आधार दिला जात नाहीत्यांना . या सर्वांचा अभ्यास .सकारात्मक दृष्टिकोनाचा अभाव एक मोठी अडचण ठरते .मोकळेपणाने बोलता येत नाही .सामाजिक आणि शैक्षणिक स्तरावर होण्याच्या दृष्टीने संशोधन महत्वाचे आहे

6. कधी कधी मोठ्या कुटुंबाचेही काही नकारात्मक परिणाम दिसून येतातयामध्ये बऱ्याचदा चिंता ., तिरस्कार व अन्य नकारात्मक भावना मुलांमध्ये निर्माण होतातत्यांची स्वप्रतिमा .परिणामी मुले असुरक्षित बनतात . या सर्वांचा विचार करता विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक.आत्मविश्वासाचा अभाव निर्माण होतो .डागाळते संपादणूकीवर त्याचा परिणाम होणे स्वाभाविक आहे .

संशोधनाची उद्दिष्टे

1. ग्रामीण भागातील कुटुंबाच्या आकाराचा विद्यार्थ्यांच्या संपादणूकीवर होणारा परिणाम अभ्यासणे .

2. ग्रामीण भागातील लिंगभेदाचा विद्यार्थ्यांच्या संपादणूकीवर होणारा परिणाम अभ्यासणे.

3. ग्रामीण भागातील कुटुंबाचा आकार आणि लिंगभेदाचा पारस्पारिक आंतरक्रियांचा परिणाम अभ्यासणे.

संशोधनाची गृहितके

1. ग्रामीण भागातील कुटुंबाचा आकार व शालेय संपादणूकीत भिन्नता असते.

2 .ग्रामीण भागातील लिंगभेद व शालेय संपादणूकीत भिन्नता आढळते.

5.विद्यार्थ्यांची शालेय संपादणूक व कुटुंबाचा आकाराचा संबंध असतो.

6.विद्यार्थ्यांची शालेय संपादणूक व लिंगभेदाचा संबंध असतो.

संशोधनाचीपरिकल्पना

1. नाशिक तालुक्यातील इयत्ता 11 वी च्या ग्रामीण भागातील मुले व मुली यांच्या कुटुंबाच्या आकारात सार्थ फरक आढळून येत नाही .
2. नाशिक तालुक्यातील इयत्ता 11 वी च्या ग्रामीण भागातील मुले व मुली यांच्या संपादणूकीत सार्थ फरक आढळून येत नाही .
3. नाशिक तालुक्यातील इयत्ता 11 वी च्या ग्रामीण भागातील मुले व मुली यांच्या लिंगभेदात सार्थ फरक आढळून येत नाही .
4. नाशिक तालुक्यातील इयत्ता 11 वी च्या ग्रामीण भागातील मुलांच्या कुटुंबाचा आकार आणि संपादणूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येत नाही .
5. नाशिक तालुक्यातील इयत्ता 11 वी च्या ग्रामीण भागातील मुलींच्या कुटुंबाचा आकार आणि संपादणूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येत नाही .

संशोधन पद्धती

प्रस्तुत संशोधनात संशोधकाने सर्वेक्षणसंशोधन पद्धतीचा उपयोग केलेला आहेप्रस्तुत संशोधनाचा . उद्देश कुटुंबाच्या आकाराचा आणि लिंगभेदाचा विद्यार्थ्यांच्या संपादणूकीवर होणारा परिणाम अभासणे हा त्या दृष्टीकोनातून संशोधकाने उद्दिष्टांच्या पुर्ततेसाठी सर्वेक्षण .आहे संशोधन पद्धती वापरली आहे .

नमुना निवड

प्रस्तुत लघु शोध निबंधासाठी स्तरीय यादृच्छिक नमुना निवड पद्धतीने नमुना निवड करण्यात आली आहेयात लहान व मोठे कुटुंबातील मुले व मुली संशोधनात येतील असा स्थुल स्वरुपाचा विचार करण्यात . .आलेला आहेयामध्ये नाशिक तालुक्यातील ग्रामीण भागातील इयता अकरावीत शिक्षण घेणारे एकूण 100 मुले आणि 100 मुली यांचा अभ्यासासाठी समावेश करण्यात आला आहे .

माहिती संकलनाची साधने

प्रस्तुत शोध अभ्यासासाठी नमुना म्हणून निवडलेल्या प्रतिसादक विद्यार्थ्यांकडून प्रश्नावलीच्या माध्यमाने माहिती संकलित करण्यात आली आहे.

माहिती विश्लेषणासाठी वापरलेली परिमाणे

,प्रस्तुत संशोधनासाठी संकलित केलेल्या माहितीचे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन करण्यासाठी मध्यमान तसेच परिकल्पनांची .प्रमाण विचलन ही संख्याशास्त्रीय परिमाणे वापरली आहेतपडताळणी करण्यासाठी टी ‘ ’टेस्टआणि सहसंबं‘ध गुणांक यांचा ;वापर केलेला आहे.

संशोधनाचे निष्कर्ष

1. नाशिकतालुक्यातीलइयत्ता11 वी च्या ग्रामीण भागातील कुटुंबाच्या आकारानुसार एकूण मुले 61.27तर % मुलींची संख्या38.73मुलांची संख्यालहान व मोठ्या ,त्याच बरोबर हेही लक्षात येते कि .आढळून आली % म्हणून संशोधक.कुटुंबातही मुलींच्या तुलनेत अधिक आहेनाशिकतालुक्यातील इयत्ता 11 वी च्या ग्रामीण भागातील मुले व मुली यांच्या कुटुंबाच्या आकारात सार्थ फरक आढळून येत नाही या शून्य परिकल्पनेचा त्याग करत आहे.
2. नाशिक तालुक्यातील ग्रामीणभागातीललिंगभेदवसंपादणूकयांचीतुलनाकेलीअसतामुलांचेमध्यमान63.96 व मुलींचे मध्यमान 66.4 आहे तसेच प्रमाण विचलन मुले .11.28 व मुलींचे 8.84 आहे त्याचबरोबर .‘t’ मूल्य 2.67 असून ते सार्थकता स्तरावरील मूल्यापेक्षा अधिक आहे म्हणून संशोधक शून्य परिकल्पनेचा त्याग करीत आहे .
3. नाशिकतालुक्यातीलइयत्ता11 वी च्या ग्रामीण भागातील मुले व मुली यांच्या लिंगभेदानुसार एकूण मुले 61.26 तर मुलींची संख्या %38.74मुलांची संख्या ,त्याच बरोबर हेही लक्षात येते कि .आढळून आली % मुलींच्या तुलनेत अधिक आहेम्हणून मुले व मुली यांच्या लिंगभेदात सार्थ फरक आढळून येतो म्हणून . .संशोधक शून्य परिकल्पनेचा त्याग करत आहे
4. नाशिकतालुक्यातीलइयत्ता11 वी च्या ग्रामीण भागातील मुलांच्या कुटुंबाचा आकार आणिसंपादणूक यात धनात्मक स्वरूपाचा सार्थ सहसंबंध दिसून येतो. म्हणून संशोधक शून्य परिकल्पनेचा त्याग करीत आहे.
5. नाशिकतालुक्यातीलइयत्ता11 वी च्या ग्रामीण भागातील मुलींच्या कुटुंबाचा आकार आणि संपादणूक यात 0.3 व 0.6 असाधनात्मक स्वरूपाचा सहसंबंध दिसून येतो. म्हणून संशोधक शून्य परिकल्पनेचा त्याग करीत आहे.
6. नाशिकतालुक्यातील इयत्ता 11 वी च्या ग्रामीण भागातील कुटुंबाचा आकार आणि संपादणूक यात 0.6 असाधनात्मक स्वरूपाचा सहसंबंध दिसून येतो म्हणून संशोधक शून्य परिकल्पनेचा त्याग करीत आहे.
7. नाशिकतालुक्यातील इयत्ता 11 वी च्या ग्रामीण भागातील कुटुंबाचा आकार आणि संपादणूक यात 0.8 असाधनात्मक स्वरूपाचा सहसंबंध दिसून येतो म्हणून संशोधक शून्य परिकल्पनेचा त्याग करीत आहे.
8. नाशिकतालुक्यातील इयत्ता 11 वी च्या ग्रामीण भागातील कुटुंबाचा आकार आणि संपादणूक यात 0.2 असाधनात्मक स्वरूपाचा सहसंबंध दिसून येतो म्हणून संशोधक शून्य परिकल्पनेचा त्याग करीत आहे.

संदर्भ

1. करंदीकरसुरेश, (2008), शैक्षणिकमानसशास्त्र, फडकेप्रकाशन, कोल्हापूर
2. घोरमोडेके. यु., (2008), शैक्षणिकसंशोधनाचीमूलतत्वे, विद्याप्रकाशन, नागपुर
3. घोरमोडेकला, (2008), स्त्रीस्वातंत्र्यआणिआधुनिकसमाज, विद्याप्रकाशन, नागपूर
4. चव्हाणकिशोर, (2009), विकासआणिअध्ययनाचेमानसशास्त्र, इनसाईटपब्लिकेशन, नाशिक
5. चव्हाणदिपक, मुळेसंदीप, (2010), शैक्षणिकसंशोधनआराखडा, इनसाईटपब्लिकेशन्स, नाशिक
6. जगतापह. ना., (2005), शैक्षणिकवप्रायोगिकमानसशास्त्र, नित्यनूतनप्रकाशन, पुणे
7. जोशीविनय, (2010), विद्यार्थीविकासआणिताण, डायमंडपब्लिकेशन, पुणे
8. डेव्हिडसिल्वरमन (संपादक), (2019), गुणात्मकसंशोधन, सेजपब्लिकेशन, नवीदिल्ली
9. दांडेकरवा. ना., (2007), शैक्षणिकवप्रायोगिकमानसशास्त्र, श्रीविद्याप्रकाशन, पुणे
10. दीक्षित जगन्नाथ, दीक्षितअंजली,(2016), जबाबदारवर्तनासाठीलैंगिकशिक्षण, साकेतप्रकाशन, पुणे
11. पैकिशोरी, पैमहेश, (2013), मुलांसाठीलैंगिकशिक्षण, मित्रसमाजप्रकाशन, पुणे
12. प्रभूविठ्ठल, (2012), लैंगिकताशिक्षण, राजहंसप्रकाशन, पुणे

© Association of Academic Researchers and Faculties (AARF)

A Monthly Double-Blind Peer Reviewed Refereed Open Access International e-Journal - Included in the International Serial Directories.